

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Vår ref.: 275312/2022 - 2022/26044
Deres ref.: 202203248-3
Dato: 22.04.2022

Høringssvar - Midlertidig nedtapping av dam Fri-Elvåga i Oslo og Lørenskog kommuner

Vi viser til datert høringsbrev 3. mars 2022 hvor NVE ber om uttalelse angående midlertidig nedtapping av dam Fri-Elvåga i Oslo og Lørenskog kommuner.

Sakens bakgrunn

Damanlegget ved Fri-Elvåga skal rehabiliteres for å tilfredsstille gjeldende krav i damsikkerhetsforskriften. Dam Fri-Elvåga (gnr/bnr 96/2) ligger nord for vannet Elvåga, på grensen mellom Oslo og Lørenskog kommune. Dammen ble bygget i 1874 og fremstår uten vassdragskonsesjon. Vassdraget inngår i Oslos vannforsyning. Dagens formål er rekreasjon.

Det planlegges å fjerne eksisterende murdam i sin helhet og etablere en ny betongdam på samme sted. Betongdammen vil i hovedsak fundamenteres på fast lagrede masser mens den ved venstre verderlag fundamenteres på fjell. Nytt hydraulisk utformet overløp i betong vil etableres sentralt på dammen. Tiltaket vil medføre en midlertidig nedtapping av magasinet på ca. 4,26 m i anleggsfasen, fra normalvannstand på kote 187,46 til kote 183,2. Nedtapping av magasinet vil foregå med en maksimalt senkehastighet på ca. 10 cm/døgn av hensyn til krepss og fisk som lever i vannet. Under anleggsperioden og oppfylling av magasinet vil det slippes minstevannføringen til Ellingsrudelva. Det ønskes å starte nedtappingen fra juni 2022, og byggearbeiderne er planlagt ferdigstilt i løpet av februar 2023.

Fylkeskommunens vurdering

Fylkeskommunen har vurdert tiltaket på grunnlag av sin rolle som regional myndighet for forvaltning av innlandsfisk, vannforvaltning og kulturminner.

Innlandsfisk og vannforvaltning

Dammen ligger i vannområdet Leira-Nitelva, i vannforekomst [002-139-L Elvåga](#). Vannforekomsten er klassifisert som sterkt modifisert vannforekomst (SMVF) og har godt økologisk potensial, ifølge Vann-nett. Selve dammen står oppført som et vandringshinder for fisk og påvirkning kommer fra endret regulering. Det er planlagt å gjennomføre forbedrende tiltak for vandrings- og spredningsveier i planperioden 2022-2027: [tiltak 5107-644-M](#), Utrede fiskepassasje forbi demning ved utløpet av Fri-Elvåga. Fylkeskommunen anbefaler sterkt at en

PLAN Miljøavdeling

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

slik utredning gjennomføres og at anledningen benyttes til å tilrettelegge for fiskevandring ved etablering av den nye betongdammen.

Viken fylkeskommune forutsetter videre at reparasjonsarbeidene ikke forringer tilstanden i dammen ytterligere og at nedtapping utføres så skånsomt som mulig, for å sikre at vannlevende organismer forflytter seg og ikke blir tørrlagt. Det er opplyst at det finnes edelkreps i vassdraget. Statsforvalteren har ansvar for vassdrag der det forekommer edelkreps, og fylkeskommunen forventer at statsforvalteren vil uttale seg om forholdene for edelkreps og evt. behov for avbøtende tiltak. Dette vil i så fall også ivareta innlandsfisk og andre vannlevende organismer i vassdraget.

Automatisk fredete kulturminner

Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner i det omsøkte tiltaksområdet (herunder nedtappingssonen) eller i det umiddelbare nærområdet. Kildegjennomgangen viser at den østre bredden av Fri-Elvåga har en topografi som gjør at potensialet for at det omsøkte tiltaket vil komme i konflikt ukjente automatisk fredete kulturminner vurderes som lavt. En nærmere arkeologisk utredning vil derfor ikke være nødvendig.

Vi gjør oppmerksom på at det likevel kan finnes ukjente arkeologiske kulturminner som blir berørt av tiltaket. Alle spor etter menneskelig aktivitet eldre enn år 1537 eller båter eldre enn 100 år er omfattet av kulturminnelovens §§ 4 og 14. Dersom man avdekker slike kulturminner under arbeid eller ved nedtapping, eksempelvis flint, groper med trekull og/eller brent stein, båter, må arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskommunen varsles, jf. kulturminneloven § 8 andre ledd.

Kulturminner – bygningsmiljø og landskap

Selve damanlegget er en tørrmurt murdam oppført rundt 1874 som en tømmerkistedam. Dammen har en nyere betongplate. Dammen er registrert som et kommunalt listeført i Oslo kommune (Askeladden-id: 169444-1). Dammen er også registrert i Lørenskog kommunes kulturminneplan (2022) og inngår i et kulturmiljø vurdert til å være i bevaringskategori B i kulturminneplanen. I kulturminneplanen til Lørenskog heter det blant annet at: «Området i Ellingsrudelv-vassdraget hvor det er rester etter sag-, tegl-, og møllevirksomhet er et kulturlandskap hvor sammenheng og miljø er viktig for forståelsen av anleggets omfang og funksjon. Her finner vi også elveforbygninger, rester etter bru samt veifar og andre spor i landskapet etter utnyttelse av landskapet til industriformål. Ruinanlegget er spor etter viktige deler av menneskers virksomhet i Lørenskog og omegn, og kulturlandskapet strekker seg over områder i både Lørenskog og Oslo kommuner. Man må derfor se det som at dette kulturlandskapet har interesse både i lokal og regional sammenheng.»

Vi forstår det sånn at demningen eies av Oslo kommune, og på grunn av at den er kommunalt listeført så forventer vi at verneverdiene avklares med Byantikvaren i Oslo.

Regional kulturminneforvaltning i Viken fylkeskommune har ikke merknader til selve nedtappingen, men av hensyn til kulturminneverdiene anbefaler vi at tiltakshaver utreder

muligheten for å sikre dammen uten at demningen rives. Demningen er verneverdig i seg selv, og som en del av et kulturmiljø med flere tekniske kulturminner knyttet til drift og industri i marka. I tillegg ligger den i et godt brukt friluftsområde og har opplevelsesverdi. Ved å fjerne den opprinnelige demningen blir sammenhengen i kulturmiljøet mindre lesbar.»

Vennlig hilsen

Elin Tangen Skeide

Avdelingsleder

Estrella Fernandez Fernandez

Rådgiver